

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

Pedagojik Formasyon Eğitimi

SERTİFİKA PROGRAMI

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
Prof. Dr. Mehmet KÜÇÜK

ÜNİTE 1

EĞİTİMDE KULLANILAN KLASİK ÖLÇME ARAÇLARI

KLASİK ÖLÇME ARAÇLARI

A- YAZILI SINAVLAR

B- KISA CEVAPLI SINAVLAR

C- ÇOKTAN SEÇMELİ SINAVLAR

D- EŞLEŞTİRMELİ SORULAR

E- DOĞRU-YANLIŞ SORULARI

F- SÖZLÜ SINAVLAR

- YAZILI (YOKLAMA) SINAVLAR

klasik yazılı yoklamalar, yazılı yoklama, kompozisyon veya esse tipi yoklamalar olarak adlandırılan çok eski sınav şeklidir.

Bunun genellikle yazılı olarak sunulduğu ve cevabın da yazılı olarak verildiği sınavlardır.

Geleneksel eğitim sisteminde sözlü sınavlarla beraber en çok kullanılan sınav yöntemlerinden biridir.

YAZILI YOKLAMANIN ÖLÇTÜĞÜ NİTELİKLER

- a) Ne, kim, ne zaman, hangi ve nerede soruları,
- b) Listeleme,
- c) Taslak yapma (planlama),
- d) Tasvir etme (betimleme),
- e) Benzerlik ve zıtlık,
- f) Karşılaştırma,
- g) Açıklama,
- h) Tartışma,
- ı) Geliştirme,
- j) Özetleme ve
- k) Değerlendirme (Yıldırım,1999).

Yazılı sınavların uygulamaları farklı şekillerde yapılabilir. Bunlar;

klasik Yazılı Sınavlar: Günümüzde birçok öğretmenin uyguladığı sınav tarzıdır. genellikle uzun yanıtı ve üst düzey yeterlikleri ölçmek ve geliştirmek amacıyla sorular kullanılmaktadır.

tercihli Sınavlar: Öğrencilere, belirli sayıda soruyu seçerek yanıtlama özgürlüğü verir. Tercihli sınavlar birkaç biçimde uygulanabilir.

zorlusuz Sınavlar: Bu tür sınavlarda soru yoktur ya da soru öğrenciler tarafından sorulur ve yanıtlanır. Bu sınavların geçerlik ve güvenilirliği çok düşüktür. Bu tür sınavları kullanmak yerine ödev veya projelerin değerlendirilmesi yoluna gidilebilir (Aykul vd, 2001).

Kura Çekme (kura) Sınavları: Sınıf listesinden veya başka bir yolla kura çekerek soruların dağıtılması şeklinde uygulanan sınav türüdür. Bu tür sınavların da geçerliği ve güvenilirliği düşüktür. Öğrencilerin önceden hazırlanmış soru kağıtlarını kurayla çekmesi şeklinde de uygulanabilir. Öğrencilere kura dağıtılan dönem ödevleri bu tür sınavlar için verilebilecek bir diğer örnektir

Açık Kitap Sınavları : Öğrencilerin , soruları yanıtlarken kitap, defter, yardımcı kitap, sözlük, ansiklopedi gibi kaynaklardan faydalanabildiği sınav türüdür. İstatistik, matematik, fen bilgisi gibi derslerde sık kullanılır. Açık kitap sınavları öğrencilerin sınav kaygılarını düşürerek motive etmesi bakımından avantajlıdır. Ancak kullanılmasının sakıncaları da vardır. Kaynaklara aşinalığı ölçtüğü ve çalışma hızı yüksek veya dikkati güçlü öğrencilerin lehine işlediği için tartışılmaktadır (Doğan, 2007).

Yazılı Yoklamalarda Kullanılan Soru Tipleri

- a- Sınırlı Yanıt Soruları (Kısa yanıt gerektiren sorular):** Yanıtları çoğunlukla sınırlı veya kısa olan sorulardır. (Listeleyin, tanımlayın, nedenlerini sıralayın gb).
- b- Uzun Yanıt Gerektiren Sorular:** Bu sorulara serbest yanıtli sorular da denir. Yanıtları sınırlı olmayan, genellikle de kompozisyon tipi sorulardır. Yanıtın içerik, nitelik ve uzunluğunu belirlemede yanıtlayıcıya belli ölçülerde özgürlük verilir. Kompozisyon becerileri, sentez ve değerlendirme basamağındaki davranışlar, yaratıcılık ve özgünlük gibi değişkenler ölçüleceği zaman kullanılması gerekli olan sorulardır.
- c- Zorunlu Yanıtlı Sorular:** Bütün yanıtlayıcılar tarafından yanıt verilmesi zorunlu olan ve tercihli sınavlarda seçimlik sorularla beraber kullanılan sorulardır. Özellikle tercihli yazılılarda araç geçerlik ve güvenilirliğini artırmak amacı ile kullanılan sorulardır.
- d- Seçimlik Sorular:** Yanıtlanması, yanıtlayıcıların seçimine bırakılan sorulardır. Seçimlik sorular öğrencinin motivasyonunu artırıcı bir etkiye sahip olmakla beraber, öğrencileri birbiri ile karşılaştırmayı zorlaştırdığı için güvenilirliği daha da düşürücü etkisi vardır.

Hazırlı Yoklamalar Ne Zaman Kullanılmalıdır ?

Bloom taksonomisine göre analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde karmaşık ve üst düzey bilişsel davranışlar veya yaratıcı düşünme, eleştirici düşünme, problem çözme, görüş geliştirme vb. gibi beceriler ölçülmek ve geliştirilmek isteniyorsa,

Öğrenci sayısının az olduğunda,

Sınav soruları ilerde tekrar kullanılmayacaksa,

Sınav sonuçlarının çabuk bildirilmesi gerekmiyorsa,

Sınav yapan kişinin, sınavı hazırlaması için zamanı sınırlı ise,

Dili etkili kullanma, imla bilgilerini ölçme ve kompozisyon (yazma) becerileri geliştirilmek veya ölçülmek isteniyorsa,

Puanlama güvenilirliğinin çok yüksek olması gerekmeyen durumlarda uygulanması daha uygun olur (Turgut, 1995; Tekin, 1993).

Yazılı Sınavların Özellikleri

1. Yazılı sınav sorularını yanıtlamak öğrencilerin fazla zamanını aldığından, çok sayıda soru sorulamaz.
2. Bu sınavda öğrenciler yanıtlarını yazılı olarak vermektedir. Aynı zamanda düşünceleri ifade etmede dili kullanma becerisi de puanlamayı etkileyebilmektedir.
3. Soru sayısı az ve soruları yazma zamanı kısa olduğundan hazırlanması kolaydır.
4. Özellikle serbest yanıtli sorularda kesin doğru, kesin yanlış ayrımı zor olduğundan, kâğıdın okunması ve puanlanması zaman alır (Tekin, 1993; Özgüven, 1998).
5. Yazılı sınavların amacına uygun yapılabilmesi için bilgi düzeyinin üzerinde soru sorulmalıdır. Öğrenciler yanıtlarını düşünüp organize etme durumundadır. Bu özellikler aynı zamanda öğrencilerin kopya çekmelerini de zorlaştırmaktadır (Doğan, 2007).
6. Yazılı sınavlar analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey basamaklardaki davranışların ölçülmesine uygundur.

7. Yazılı sınav soruları şişirme yolla yanıtlamaya elverişlidir.
8. Yazılı sınavlarda şans başarısı yoktur.
9. Soruların güçlüğü, testin geçerliği ve güvenilirliği önceden kestirilemez. Yazılı sınavların çoğunun geçerliği ve güvenilirliği genellikle düşüktür.
10. Soruların belirginliği ve anlaşılabilirliği azaldıkça öğrenciler tarafından farklı yorum çekilme olasılığı artar. Bu nedenle soru açık ve anlaşılır olmalı, ne sorulduğu net olarak okuyan herkes tarafından aynı şekilde anlaşılmalıdır.
11. Yazılı sınavlar, öğrencileri çalışmaya yönelten, öğrenme ve öğretme sürecinde etkili araçlardandır. Öğrenciler, yazılı sınavlarda başarılı olabilme için konuları bütünlüklü öğrenmek, konular arasındaki ilişkileri görmek ve ezberlemekten ziyade kavramak zorundadırlar (Tekin, 1993; Özgüven, 1998).

Yazılı Sınavların Hazırlanması

Öncelikle sınav sonuçlarının hangi amaçla kullanılacağı, öğrencilerde hangi davranışların gözleneceğinin, bu davranışların yazılı sınavlarla ölçülmesinin uygun olup olmadığının belirlenmesi gereklidir. Bu belirlemeler yapıldıktan sonra sorular hazırlanmalıdır (Turgut, 1995; Tekin, 1993).

Dikkat Edilecek Noktalar

1. Sorular açık, anlaşılır olmalı yanıtlayıcılar farklı şekilde algılamamalıdır.
2. Soru sayısını ve soruların kalitesini yüksek tutarak, kapsam geçerliğini ve sınavın amacına uygunluğunu artırmak gerekir.
3. Sorular birbirinden bağımsız olarak yanıtlandırılabilmelidir.
4. Soruların her biri belirli bir davranışlar zincirini yoklamalıdır.
5. Sorulardan herhangi biri ders kitabından veya bilinen bir kaynaktan olduğu gi alınmamalıdır.
6. Sorularda ifade ve yazım hataları bulunmamalıdır.

7. Ölçülecek davranışlarla ilgili çok sayıda soru yazılmalıdır. ***Sınavdan önce hazırlanan soruları seçerken üç duruma dikkat etmek yararlı olabilir.***
 - a) Soru seçimi hem konular hem de ölçülecek zihinsel davranışlar bakımından belirtke tablosunda belirlenen oranlara uygun olmalıdır.
 - b) Seçilen soruların güçlük dereceleri iyi ayarlanmalıdır.
 - c) Seçilen sorularda imlâ hatası bulunmamalı, açık ve anlaşılır olmalı.
8. Yazılı sınav soruları mümkünse önceden yazılı bir halde çoğaltılarak öğrencilere verilmeli, öğrencilerin sınav başlangıcında soruları yazarak zaman kaybetmeleri önlenmelidir.
9. Öğrenci kâğıtları puanlanırken kullanılmak üzere sınavda sorulacak sorularla ilgili puanlama anahtarı hazırlanmalıdır. Bu anahtarda, her bir davranışa ve her bir soruya kaç puan verileceği açık olarak belirtilmelidir.
10. Sınavın yeri ve zamanı öğrencilere doğru bir şekilde önceden bildirilmelidir.

Yazılı Sınavların Puanlanması

Genel izlenimle Puanlama: Puanlayıcı veya öğretmen öğrencilerin yanıt kağıtlarını ayrı ayrı baştan sona okuduktan sonra her bir kağıda genel izlenimine, yani edindiği kanaata göre bir puan verir. Tüm yazılı sınavlarda kullanılmasına rağmen özellikle de kompozisyon (yazma) becerisini ölçmek amacıyla kullanılan sınavlarda bu şekilde puanlamanın yaygın olduğu söylenebilir. Bu puanlama tekniğinin puanlama güvenilirliği çok düşüktür.

Sınıflama Yoluyla Puanlama: Yanıtlayıcıların kağıtlarına puanlayıcı veya öğretmen tarafında genellikle göz atılarak "iyi, orta, zayıf" gibi sınıflara ayrılması ve daha sonra bu sınıflardaki kağıtların kendi içinde puanlanmasıdır.

Sıralama Yoluyla Puanlama: Tüm yanıtlayıcıların kağıtları puanlayıcı veya öğretmen tarafında tek tek birbiriyle karşılaştırılarak okunur ve en iyiden en zayıfa doğru ya da en zayıftan en iyiyeye doğru sıraya konur. Bütün kağıtlar bu şekilde sıralandıktan sonra en iyi kağıda en yüksek puan değerlerine de buna göre azalan puanlar verilir.

Puanlama Anahtarı Kullanma: Bu teknikte puanlayıcı veya öğretmen yanıtlayıcılardan beklenen yanıtları listeler. Bu listeye yanıt anahtarı veya ölçütler listesi adı verilebilir. Sonra bu listedeki yanıtların her birine kaç puan verileceğini belirleyerek puanlama cetvelini oluşturur. Öğrencilerin verdiği yanıtlar puanlama anahtarı ile karşılaştırılarak uygun olan puanlar verilir (Özçelik, 1992; Turgut, 1995; Tekin, 1993).

Yazılı Yoklamaların Avantajları

Öğrencilerin konuyu derinlemesine kavrayıp kavramadıklarını belirler.

Öğrencilerin kavram yanlışlıklarının ve eksik bilgilerinin tespit edilmesi, seçme türü sorulara göre daha kolaydır.

Öğrencilerin özgün ve yaratıcı fikirlerini ortaya çıkarır.

Yapılmasının kolay olduğundan kullanışlı araçlardır.

Analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarındaki üst düzey davranışları ölçmek için uygundur.

Öğrencilerin başarısız olmaması geçerliliği artırmaktadır.

Yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme gibi başka araçlarla kolayca ölçemediğimiz davranışları ölçmek ve geliştirmek için uygundur.

Yazılı olarak kullanma becerilerini ölçmede en uygun araçtır.

Öğrenciler yanıtlarını düşünüp hatırlayarak yazdıklarından, yazılı yoklamaların davranışları daha geçerli ölçtüğü söylenebilir.

Yazılı Yoklamaların Dezavantajları

- Soruların cevaplanması ve puanlanması uzun zaman alır.
- Puanlamada objektif olmak güçtür. Genel izlenimle puanlama duyarlık anlamında güvenilirliği düşürür.
- Öğrencilerin bilgileri yanında yazma hızı, yazı güzelliği, imla kuralları gibi değişkenler puanlamaya karışır. Bu durum geçerliliğin düşmesine neden olur.
- Cevabın sınırını belirlemek kolay değildir.
- Soru sayısı az olduğundan, kapsam geçerliği düşüktür.
- Yazı güzelliği, anlatım veya ifade gücü, kâğıt düzeni, kompozisyon yeteneği gibi değişkenler puanlamaya karışırsa geçerlik ve güvenilirlik düşebilir.
- Şişirme ve esnek yanıt vermeye elverişlidir. Bu durum puanlama yanlılığına yol açarak güvenilirliği düşürebilir.
- Yanıtlayıcıların yanıtlarını yazmak için harcadığı zaman ve enerji çok olduğundan düşünme, analiz etme, değerlendirme, organize etme gibi davranışlara ayrılan zaman ve enerjinin sınırlandığı da düşünülebilir (Doğan,2007).

B- KISA CEVAP GEREKTİREN SINAVLAR

Cevabı bir kelime, bir ibare, bir rakam, bir tarih ya da en fazla bir cümle olan kısa cevaplı maddelere denir. Bu sınav “boşluk doldurma” diye de adlandırılabilir. Geleneksel eğitimde pek kullanılmamaktadır. Yabancı dil eğitiminde kelime bilgisini ölçmek için etkin olarak kullanılabilir.

Bu tip sorular hatırlama gücünü ölçen ve şans başarısına da hemen hiç yer vermeyen soru tipidir. Eğer yoklanılacak konular arasında önemli terimler, tarihler, sayılar yoğun olarak yer alıyorsa ve bunların öğrenci tarafından bilinip bilinmediğini ölçmek önemliyse bu teknik kullanılır. Kısa cevap gerektiren testlerde öğrencilerin kendi düşüncelerini organize ederek tanıtımları imkanı yoktur. Bazı konularda bu tür test maddesi hazırlamak da imkansızdır (Öncü, 1999).

KISA CEVAP GEREKTİREN SINAVLARIN ÖZELLİKLERİ

- 1) Bu tip sorular en iyi hatırlama yeteneğini yoklar.
- 2) Cevabın kısa olmasından dolayı yazılı yoklamalara kıyasla belli bir süre içinde daha çok sayıda soru sorabilir.
- 3) Cevaplama bağımsızlığı, yazılı yoklamalara göre daha sınırlıdır. Öğrenci yin istediği cevabı yazabilir; ancak şişirme cevaplara çok daha az imkan verir.
- 4) Birçok kritik davranışın ölçülmesine ve pek çok konudaki öğrenmelerin yoklanmasına uygun düşer.
- 5) İlköğretimdeki her kademedede rahatlıkla kullanılır.
- 6) Hazırlanması yazılı yoklamalar kıyasla güç ve daha fazla zaman alır. Olmasına karşılık seçmeli testlere kıyasla kolaydır.
- 7) Puanlama daha kolaydır ve yazılı yoklamalara kıyasla daha kısa süre alır.
- 8) Puanlama objektifliği yazılı yoklamalardan daha yüksektir.

Kısa Yanıtlı Sınavlarda Madde Tipleri

1- Soru Kipinde Sorular: Bir kısa yanıtlı sınav sorusu, "Kim, nasıl, niçin, nerede vb." soru kelimeleri ile bitiyorsa bu tür maddelere soru kipinde madde denir. Kısa yanıtlı sınavlarda en çok kullanılan madde türüdür. Soru kipinde sorular da yanıtın kısalığı veya soruda istenilenin ne olduğuna göre, kendi içinde iki başlık altında incelenebilir;

a) Tanımlamayı Gerektiren Sorular: Bu tip sorularda bir kavramın tanımı, bir kavramın tanımı belirten kavram, bir ilkenin anlamı, bir olgunun belirgin özelliklerinin yorumu vb. yazılması istenebilir.

b) Tanımayı Gerektiren Sorular: Bu tip sorularda bir bilginin, kavramın, kavramın tanımı, özelliklerin veya işlem basamaklarının tanınması istenebilir.

2- Eksik Cümle Tipinde (Boşluk Doldurmalı) Sorular: Öğrencilerden ifadelerde ifadelerde cümlelerde veya paragraflarda bırakılan boşluk ya da boşluklara uyan kelimeyi kelimeyi veya cümleyi (kelimeler veya cümleleri, sayıları vb.) yazması beklenen soru türüdür (Tekin, 1994; Beydoğan, 1998).

Kısa Yanıtlı Sınavların Hazırlanması

Sınavın amacı ve ölçülecek davranışlar belirlenerek, ölçülecek davranışlar iyice analiz edilmelidir. Başka ölçme araçları ile ölçülebilecek türden üst düzey davranışlar için kısa yanıtlı sınav hazırlanmaktan kaçınmak doğru olur.

Her konuları kapsayacak sayıda soru hazırlanmalı, bunun için belirtke tablosundan yararlanılmalıdır. Kullanılan soru tipini çeşitlendirmek ve davranışları uygun sorularla yoklamak yararlı olacaktır. Soruların ölçülecek özelliğe uygun, açık ve anlaşılır olmasını sağlamak için, konu uzmanlarından yardım alınmalı ve önerilen düzeltmeler yapılmalıdır. Soruların hazırlanması sırasında aşağıda maddeler halinde verilen önerilere uymak geçerlik ve güvenirliğin yükselmesini sağlayabilir.

Dikkat Edilecek Noktalar

1. Yoklanmak istenen davranış önemli bir davranış olmalıdır. Kıyıda köşede kalmış bilgiler yoklanmamalıdır.
2. Her soru ile sadece önemli bir davranış, bir kazanım yoklanmalı, sorunun yalnızca bir doğru yanıtı olmalıdır. Soru tartışma yaratmayacak bir biçimde yapılandırılmalı; açık, seçik ve kolay anlaşılır bir ifadeyle sunulmalıdır. Öğrenciler tarafından anlaşılmayan veya herkes tarafından farklı anlaşılacak sorular için çok çeşitli yanıtlar alınabilir. Birden fazla yanıt bekleniyor ise her bir yanıt ayrı puanlanmalıdır (Turgut, 1973; Turgut, 1992).
3. Maddenin yanıtlanabilmesi, bu madde ile yoklanan davranışın beklenebilecek derecede kazanılmış olmasını gerektirmeli ve sadece buna bağlı olmalıdır.
4. Maddeyi kolayca yanıtlanmayı sağlayacak gereksiz bilgilerden ve öğrencilerin yanıtı bulmalarını kolaylaştıracak ipuçlarından kaçınılmalıdır (Doğan, 2007).

5. Boş bırakılan yer/ler belirsizliğe yol açmamalıdır.
6. Sorular veya soruları oluşturan ifadeler, yanıtlayıcıların bildiği bir kaynaktan aynen alınmamalıdır. Tanımlar olduğu gibi kullanılmamalı, öğrencilerin alışık olmadıkları bir yapı ile kendilerine sunulmalıdır (Turgut, 1995).
7. Testte yer alan sorular birbirini etkilememeli kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı olmamalıdır. Sorular birbirinden bağımsız yanıtlanabilmelidir.
8. Eksik cümle sorularında, hem bir soru içinde hem de tüm testteki sorularda bırakılan boşluk uzunlukları aynı olmalıdır.
9. Yanıt yeri olarak bırakılan boşluklar yanıtlamayı ve puanlamayı kolaylaştıracak biçimde düzenlenmelidir.
10. Sorulara verilecek yanıtları yazmak için ayrılan yerler aynı boyutlarda ve aynı biçimde verilmelidir (Özçelik, 1992; Tekin, 1994; Baykul ve diğerleri, 20001).

Kısa Yanıtlı Sınavların Puanlanması

Puanlamanın tamamen nesnel olmadığı, yanıtlayıcıların yazı sınavlara göre az da olsa istedikleri yanıtı verme özgürlükleri olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle her bir madde için bir puanlama cetveli hazırlanmalı, hangi yanıtlara ne kadar puan verileceği önceden belirlenmelidir. Önerilen puanlama tekniklerinden birisi, 1-0 puanlamadır. Bu teknikte, çoktan seçmeli testlerdeki puanlamaya benzer şekilde, doğru yanıtta 1, yanlış yanıtta 0 puan verilir (Baykul ve diğerleri, 2001).

Yanlış yanıtlardan puan düşülmesini önerenler olsa da bu tutur doğru değildir. Özellikle de şans başarısı olmayan bir sınav türünde yanlış yanıtın doğru yanıtları götürmesinin bir mantığı yoktur (Tan ve Erdoğan, 2004).

Kısa Yanıtlı Sınavların Avantajları

- 1-Ölçme kapsamındaki her konuda soru sorulabileceğinden kapsam geçerlikleri yüksektir.
- 2-Yanıtlar kısa olduğundan kısmen de olsa nesnel puanlanabilir.
- 3-Hazırlanması, uygulanması ve puanlanması kolaydır.
- 4-Yazı güzelliği, kağıt düzeni vb. gibi değişkenler işe karışmadığı için geçerlikleri yüksektir.
- 5-Şans başarısı olmadığından geçerlikleri yüksektir.
- 6-Eğitimin, her düzeyinde uygulanabilirler.

Kısa Yanıtlı Sınavların Dezavantajları

- 1-Analiz, sentez ve değerlendirme basamağındaki üst düzey davranışları ölçmek için uygun değildir. Bilgi düzeyindeki hatırlama veya ezber davranışlarını ölçebilir.
- 2-Kısmen de olsa öznellik karışabilir. Objektiflik veya puanlama güvenilirliği tam

değildir.

ÇOKTAN SEÇMELİ TESTLER

Alanların yanıtlarını, belirli sayıdaki seçenek arasından birini seçerek vermesini gerektiren sorulardan oluşan ölçme araçlarıdır. Çoktan seçmeli testler kullanıldığında yanıtlayıcıdan soruyu okuması, doğru yanıt üzerinde düşünmesi, doğru seçeneğe karar vermesi ve işaretlemesi beklenmektedir (Özçelik, 1992, Tan ve Boğan, 2004). Çoktan seçmeli sorular, bir soru kökü ve bunu izleyen bir seriyi temel cevaplardan ibarettir.

Ölçme araçlarının öğretmenlerin sınıf uygulamalarından ulusal sınavlara kadar çok düzeyde ve hemen hemen her öğretim alanında kullanıldığını söyleyebiliriz. Özellikle, çok sayıda öğrencinin katıldığı öğrenci seçme ve değerlendirme sınavlarında, açık öğretim veya uzaktan eğitim kuruluşlarının sınavlarında çoktan seçmeli testler kullanılan tek sınav türüdür denebilir. Bu sınav türünün yaygın olarak kullanılmasında; kalabalık gruplar için uygun olması, test veriminde istatistiklerinin kolay hesaplanabilmesi, kolay puanlanması vb. gibi özellikleri etkili olmaktadır. Genellikle çoktan seçmeli testlerde üç ya da daha fazla seçenek bulunur (Turgut, 1995).

ÇOKTAN SEÇMELİ MADDE TÜRLERİ

A. Doğru Cevaba göre

1. Doğru cevaplı

2. Yanlış doğru cevaplı

3. Birden fazla cevaplı

4. Karışık cevaplı

B. Madde köküne göre

1. Soru kipinde

2. Kökü eksik cümle

3. Kökü olumsuz

C. Maddelerin gruplanışına göre

1. Ortak köklü

2. Ortak seçenekli

ÇOKTAN SEÇMELİ TEST MADDE ÇEŞİTLERİ

Çoktan seçmeli testlerde beklenen faydanın sağlanması ve bu tekniğin üstün taraflarının gözlenmesi, onun çeşitli türlerinin ustaca yazılmasına bağlıdır.

1) Maddeleri Doğru Cevaplarının Sayısı ve Yapısına Göre Sınıflandırma

a) Bir Tek Kesin Cevaplı Maddeler: Bu, çoktan seçmeli soruların en basit şeklidir. Öğrenciden verilen muhtemel cevaplar arasından, doğru olanı bulması istenir. Doğru cevap yalnız bir tanedir ve kesin

b) Bir Tek Seçeneği En Doğru Olan Maddeler: Bu madde türünde bütün seçenekler maddenin kökünde sorulan sorunun doğru cevabıdır. Öğrenciye bu derecelendirilmiş doğrulardan en doğrusunu seçmek düşer.

c) Birleşik Cevaplı Testler: Ölçtüğü bilgi açısından daha kapsamlı hale getirmek ve dolayısıyla bir soru ile birden fazla bilgi yoklamak amacıyla kullanılır.

2- Çoktan Seçmeli Soruları Madde Köklerinin Yapısına Göre Sınıflandırma;

a) Kök İfadesi Soru Cümlesi Olan Maddeler: Madde kökünün tam bir soru cümlesi halinde olması, sorunun anlaşılmasını kolaylaştırır.

b) Kök İfadesi Olumsuz Cümle Olan Maddeler: Bu tür maddeler, olumsuz cevabı olumsuz cevabından çok olan bilgileri ölçmek için kullanılır.

c) Kökü Yarım İfade (Eksik Cümle) Olup Seçeneklerdeki İfadelerle Tamamlanan Maddeler: Soru kökü tam bir cümle olmayıp eksiktir. Her seçenek kökteki eksik bırakılan yere konduğunda, anlamlı tam bir cümle meydana gelir.

3- Maddelerin Aynı Materyalden ve Seçeneklerden Yararlanışına Göre Sınıflandırma

Bazen iki veya daha fazla çoktan seçmeli test maddesinin; bir paragraf, grafik, tablo, şekil, seçenekler vb. gibi ortak materyale bağlı olarak yanıtlanması istenir. Ortak materyale bağlı olarak yanıtlanması gereken maddelere "madde takımı" veya "madde grubu" adı verilir. Gruplanışına göre madde türleri iki başlık altında incelenmektedir.

a) Ortak Köklü Maddeler: Bir paragraf, bir tablo, bir grafik, bir harita, bir şekil vb. gibi materyallerle ilgili olarak sorulan iki ya da daha fazla maddeye ortak köklü maddeler denir. Bu tür maddeler, okuduğunu anlama, grafik okuma, sayılar arasındaki ilişkileri görme, tablo okuma ve bilginin ötelenmesini (transferini) ölçmek amacıyla çok kullanılır.

b) Ortak Seçenekli Maddeler: Bilgi ve kavrama düzeyindeki davranışları ölçmek amacıyla kullanılan bazı maddelerde aynı seçeneklerin kullanılması gerekebilir. Bu durumda söz konusu ortak seçenekler önce verilerek maddeler peşinden sıralanır. Madde köklerindeki sorular bu seçeneklere göre yanıtlanır. Bu tip maddelere ortak seçenekli maddeler denir. Bu tür maddeler okuma zamanı ve kâğıt masrafını azaltacağından aracın kullanışlılığını artırır. Ortak seçenekli maddeler eşleştirme maddeleri yerine kullanılabilir.

ÇOKTAN SEÇMELİ TESTİN ÖZELLİKLERİ

- 1) Seçmeli testlerde cevap, verilenler arasından seçilir.
- 2) Cevabın verilenler arasından seçilmesinin bir sonucu olarak, bu soruları cevaplandırmak için öğrencinin “tanıma” yeterli olabilir.
- 3) Cevabın verilenler arasından seçilmesinin bir sonucu olarak, bu testlerin puanına şans faktörü etkili edebilir.
- 4) Çoktan seçmeli maddelerden oluşan bir testte, yazılı ve sözlü tekniklere nazaran daha çok soru sorulabilir.
- 5) Çoktan seçmeli testler için öğrencinin “ okuma yeteneği” önemli rol oynar.
- 6) Çoktan seçmeli testlere ilişkin test geliştiren öğretmen bu konuda yeterli bilgiye ve deneyime sahip ise; çok çeşitli bilgi, beceri, tutum, ilgi ve yeteneklerin ölçülmesine uygun bir tekniktir.
- 7) Hazırlanışında, öğrencinin sahip olduğu gelişim, eğitim ve zihinsel düzey dikkate alınarak ilkökülün ilk yıllarından itibaren kullanılabilir.
- 8) Hazırlanması oldukça zordur.
- 9) Puanlaması kolaydır.
- 10) Çoktan seçmeli testlerle elde edilen puanlar üzerinde birçok istatistiksel işlem ve madde analizi yapmak mümkündür (Doğan, 2007).

DOKTAN SEÇMELİ MADDE GELİŞTİRİLİRKEN DİKKAT EDİLECEK NOKTALAR

Madde Kökünün Hazırlanmasında;

Sorular, ya soru cümlesi şeklinde veya sonu tamamlanabilecek düümle halinde olmalıdır.

Sorular, ayrıntıları değil temel kavramlar, sebep-sonuç ilişkileri gibi önemli bilgi ve davranışları ölçecek nitelikte yazılmalıdır.

Sorunun esas konusu, yani öğretmenin ne sormak istediği açık ve kesin olmalıdır.

Soru kökünde kitabı veya öğrencilerin tanıdığı kaynaklardan alınmış aynı ifadeler kullanılmamalıdır.

Soru ifadeleri açık, anlaşılır olmalı; gereksiz yere kelime kullanılmamalıdır.

- 6) Seçeneklerde tekrarlanabilecek kısımlar köke konularak tekrarlan-
önlenmelidir.
- 7) Olumsuz sorular anlama güçlüğü yaratacağından çok fazla sayıda
kullanılmamalıdır.
- 8) Olumsuz soru kökü yazıldığında, kökü olumsuz yapan kelime
belirgin yazılmalıdır.
- 9) Bilmece gibi sorular sorulmamalıdır.
- 10) Hazırlanan bir soru, testteki bir başka sorunun cevabını
açıklayacak nitelikte olmamalıdır.
- 11) Her soru, bir başka sorunun doğru cevaplandırılması şartını
taşımadan, bağımsız olarak yazılmalıdır.

b) Seçenekleri Hazırlamada;

- 1) Bütün seçenekler akla uygun ve mantıklı olmalıdır.
- 2) Cevap kişiden kişiye değişecek türden olmamalıdır.
- 3) İfade açık, kısa ve öz olmalıdır.
- 4) Cümle yapısı dilbilgisi kurallarına uygun olmalıdır.
- 5) Gereksiz yere fazla kelimeler ve tekrarlar bulunmamalıdır.
- 6) Seçeneklerde çok az bilinen ve çoğunluğunun kullanmadığı kelimeler kullanılmamalıdır.
- 7) Bir seçenek diğerinden çok uzun veya çok kısa olmamalıdır.
- 8) İpucu veren, belirsizlik ifade eden veya yanlışlığı apaçık ortada olan ifadeler kullanılmamalıdır.
- 9) Zıt seçenekler mümkün olduğu kadar kullanılmamalı, kullanılacaksa ikişer ikişer kullanılmalıdır.
- 10) Sayı ile ilgili seçenekler, maddenin kolay anlaşılması için ya küçükten büyüğe ya da büyükten küçüğe sıralanmalıdır.

Yukarıdakilerin hepsi” seçeneğini kullanırken dikkatli olmak gerekir. Çünkü bu seçenekler çeldiricidir.

Yukarıdakilerin hiçbiri” seçeneği kullanılırken de dikkatli olunmalıdır. Çünkü öğrencilerin bu seçeneği pek fazla dikkate almadıkları görülmüştür.

Yukarıdakilerin hepsi” ve “yukarıdakilerin hiçbiri” şeklindeki ifadeler aynı soruda verilmemelidir.

Bir testteki tüm soruların seçenek sayısı birbirine eşit olmalıdır.

Bir testteki soruların seçenek sayısı 4 veya 5 olmalıdır. Ancak sadece ilköğretim sınıflarında seçenek sayısı 3 olabilir.

Bir testin bütününde doğru cevaplar seçeneklere mümkün olduğu kadar eşit dağıtılmalıdır. Örneğin 40 sorudan oluşan 5 seçenekli bir başarı testinde A, B, C, D seçeneklerinden her birine de 8'er doğru cevap düşecek şekilde ayarlanmalıdır.

Dört veya daha fazla ardışık sorunun doğru cevapları aynı seçenek olacak şekilde sıralanmamalıdır.

OKTAN SEÇMELİ TESTLERİN PUANLANMASI

Puanlama işlemini kolaylaştırmak için mutlaka soru kitapçığından bağımsız, ayrı bir cevap kağıdı kullanılmalıdır.

Puanlama işleminden önce bir “kalbur anahtar” hazırlayınız. Bunun için bir cevap kağıdı üzerinde doğru cevapları işaretleyiniz ve sonra bu işaretli kısımları düzgünce deliniz.

Sonra puanlama sırasında öğrencinin cevap kağıdı üzerine “ kalbur anahtarı” tam çakıştırıp çakışmadığını anlamak için, anahtarın üstten ve alttan çapraz belirgin iki noktasını da deliniz.

Bir öğrencinin doğru cevapları sayılması işlemine geçmeden önce cevap kağıdı mutlaka kaba kontrolden geçirilmelidir.

Seçmeli testin puanlanmasında “düzeltme formülü” kullanılacaksa, öğrencinin boş bıraktığı soruların miktarı da kalbur anahtarı kullanılmadan önce tespit edilmelidir.

Kalbur anahtarı öğrencinin cevap kağıdı üzerine konularak deliklerden öğrencilerin doğru cevapları sayılarak tespit edilmelidir.

Düzeltme formülü kullanılacaksa öğrencinin boş cevapları ile doğru cevap sayısını toplayıp, elde edilen toplamı, testteki toplam sayısından çıkarılır. Böylece yanlış cevap sayısı bulunmuş olur.

Yukarıdaki tüm işlemler bütün öğrencilere ve eşit olarak uygulanmalıdır.

Çoktan Seçmeli Sınavların Avantajları

- 1- Ölçme sonuçlarına başka değişkenler karışmadığından geçerlikleri yüksektir.
- 2- Kapsam geçerliği yüksektir.
- 3- Objektif puanlanabilir.
- 4- Uygulaması ve puanlaması kolaydır.
- 5- Her eğitim düzeyine uygulanabilir.
- 6- Büyük gruplara uygulanabilir.
- 7- Makine ile puanlanabilir.
- 8- Parametreleri istatistiksel yollarla önceden kestirilebilir.

Çoktan Seçmeli Sınavların Dezavantajları

- 1- Okuma hızı değişkeni işe karışarak geçerliği düşünebilir.
- 2- Üst düzey davranışları yoklamak zordur.
- 3- Hazırlanması zordur. Uzmanlık gerektirir.
- 4- **Sans başarısı vardır.**

D- EŞLEŞTİRMELİ SORULAR

Grup halinde verilen ve birbiriyle ilgili olan bilgi öğelerinin, belli bir açıklamaya göre eşleştirilmesini gerektirir. Bu soru tipinde üç öge vardır:

Eşleştirme yönergesi,

İfadeler listesi,

Cevaplar listesi

Öğrencilerden, yönergeye uygun olarak verilen ifade listesine cevapları eşleştirmesi beklenir.

Eşleştirmede neler kullanılır ?

Örnekler - tanımları,

Semboller - adları,

Özellikler - uygulanabildiği durumlar, yazarlarla -eserleri,

Önemli olaylar- yerleri

Problemler-çözümleri,

Yükseklikler -bulanlar

Eşleştirmeli Madde Hazırlarken Dikkat Edilecek Noktalar

Öncüller ve cevaplar listesi benzeşik olmalıdır ve aralarında tek boyutlu bir ilişki bulunmalıdır.

Bir eşleştirme grubundaki madde sayısı en az 6, en çok 15 olmalıdır. Madde sayısının altıdan fazla olması cevabın tahminle bulunmasını kolaylaştırır.

Öncüller ve cevaplar eşit sayıda olmamalıdır.

Uzun ifadeler öncül olarak kullanılmalı, öncüller sayfanın sol tarafına, cevaplar sayfanın sağ tarafına yerleştirilmelidir.

Kullanılma kolaylığı sağlamak için cevap anahtarı öncüllerden önce gelmelidir.

Cevapların seçileceği sütun, bir kelime listesi ise alfabetik sıraya göre; rakam sayı yada tarih varsa büyüklük sırasına göre düzenlenmelidir. Bu cevaplayıcının bütüncül bir algılamasını desteklemesini sağlar.

Bir eşleme takımı oluşturan maddelerin tümü aynı sayfada bulunmalıdır.

Sütundaki ifadeleri belirtmek için büyük harfler kullanılmalıdır. Küçük harf veya rakam kullanılması ayırt etmede güçlük yaratır.

Önergede eşleştirmenin neye göre yapılacağı, cevapların nasıl işaretleneceği açık ve anlaşılır şekilde belirtilmelidir. Ayrıca, cevaplar sütundaki ifadelerin cevaplama kullanılmamasına ilişkin uyarıların da cevabı bulunmalıdır:

Cevabın ne kadar kullanılacağı ?

Bazı cevaplar hiç kullanılmayabilir mi ?

E- DOĞRU - YANLIŞ MADDELERİ

bir cümlenin, mevcut olan bilgilere bağlı olarak doğru mu yanlış mı olduğunun belirlenmesini gerektiren sorulardır.Yani, tipik bir doğru-yanlış maddesi iki seçeneği olan bir seçmeli maddedir.

Öğretmenin yüksek olmasından derin bilgiler ölçemediğine inanıldığından artık yaygın olarak kullanılmamaktadır. Doğru- yanlış maddesi, öğrencinin belli konulardaki yanlış ve doğruları ayırt edebilme gücünü ölçmek amacıyla, bir kısmı doğru bir kısmı yanlış olarak oluşturulmuş testlerdir. Bu sınav yönteminde sorular düz cümle şeklinde verilir ve öğrencinin bu soruların doğru veya yanlış olduğunu bilmesi istenir. Geleneksel eğitimde yaygın olmasa da zaman zaman kullanılır.

Genelleme ve genellemelerin anlaşılıp anlaşılmadığının yoklanacağı durumlarda ve belli bir nokta ile ilgili yalnız iki ihtimal veya seçmeli bir durumda, doğru yanlış maddelerinin kullanılabilceği ileri sürülmektedir.

DOĞRU - YANLIŞ TESTLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Maddeleri cevaplama işi hem kolaydır, hem de çok az zaman alır. Bu nedenle sınav süresinde diğer tekniklere göre fazla soru sorabilme durumu da vardır.

Puanlaması kolay, çabuk ve objektiftir.

Üst düzeydeki önemli davranışları ölçebilecek nitelikteki doğru – yanlış maddesi yazmak çok güçtür.

Bir doğru – yanlış maddesinde yalnızca iki seçenek olduğundan, öğrencinin şansla puan elde etmesi çok yüksektir. Tek bir doğru – yanlış maddesi için “kör tahmin” ile puan alma ihtimali %50’dir.

Bir doğru yanlış testi öğrencilerin yanlış öğrendiklerini ortaya çıkarmaya elverişli değildir.

Bu testler sınavın yapılıőı gereği bazı bilgilerin sorularda yanlış verilmesi uzmanlar tarafından yanlış bir durum olarak görölmektedir.

Doğru ya da yanlış olarak sınıflandırılabilen bir ifade, mutlak anlamda doğru ya da yanlış olmak zorundadır (Atılgan, 2007).

DOĞRU - YANLIŞ MADDELERİNİN HAZIRLANMASINDA DİKKAT EDİLECEK NOKTALAR

1. Basit yapıda ve sadece belleğe dayalı soru hazırlamak yerine; açıklama, karşılaştırma, genelleme, yorumlama ve uygulama gücünü ölçebilecek doğru – yanlış maddeleri geliŐtirilmeye özen gösterilmelidir.
2. Bir doğru – yanlış testindeki maddelerin yarısı doğru yarısı yanlış ifadelerde meydana gelmelidir.
3. Ders kitabı veya öğrencinin bildiği veya okuduğu bir kaynaktan, kalıp halinde ifade ve cümleler olarak madde yazılmamalıdır. Ayrıca soruların maddelerinde direkt ifadeler kullanılmalı; çok geniş anlamlı kelimelerde kaçınılmalıdır.

Önermelerin uzunluklarının birbirine yakın olmasına dikkat edilmelidir. Öğretmenler genelde doğru ifadeleri yanlış ifadelere göre daha uzun yazma eğilimi göstermektedir.

Testlerde olumsuz ifadeler genellikle öğrencilerin kafasını karıştıracığından ve ifadedeki olumsuzluk çok kolay gözden kaçacağından, bu tür önermelere yer vermemek doğru olur.

Sorular kolay anlaşılabilir şekilde ifade edilmelidir. Bir madde birden fazla ana fikir taşımamalıdır. Doğru- yanlış testindeki maddeler, puan alacak cevaplar yönünden belli bir düzene göre sıralanmamalıdır.

DOĞRU-YANLIŞ TESTLERİNİN ŞANS HATASINDAN ARINDIRILMASI (AZALTILMASI)

Doğru-yanlış testlerinde bir soruya verilen doğru yanıtın üç nedeni olabilir; Yanıtlayıcı soru ile ölçülen davranışa sahip olduğu için doğru yanıtı işaretlemiştir.

Maddeye yanıt veren davranışa tamamen sahip olmamakla birlikte kısmen sorunun ölçtüğü davranışa sahiptir ve sezgi ile yanıtlamıştır.

Maddeyi yanıtlayan öğrenci sorunun ölçtüğü davranışa sahip olmayıp doğru ya da yanlış seçeneklerinden birisini rasgele işaretlemiş ve doğru yanıtı tutturmuştur. Bu durumda soruyu yanıtlayanın “*kör atımla*” yani *şansla doğru yanıtı bulması* söz konusudur.

Şans başarısı ile alınan puana *şans puanı* ve bu yolla oluşan hataya da *şans hatası* adı verilir. Şans başarısının yüksekliği testten elde edilen puanların hem güvenirliliğini hem de geçerliğini düşürür (Baykul, 2000).

DOĞRU- YANLIŞ TESTLERİNİN AVANTAJLARI

Doğru-yanlış testlerinde kullanılan madde yapıları son derece basittir.

Eğitimde doğru-yanlış maddeleri ile bilişsel alanın oldukça geniş bir bۆlümünün yoklanması olanaklıdır. Doğru-yanlış maddeleri ile yoklanabilecek alanlar;

*bu alanındaki genellemeler,
bu alanındaki genel dűőüncelerin karşılaştırılması,
dinsel ya da koőullu önermeler,
olay, olgu, ilke ve genel görűő arasındaki iliőki hakkındaki ifadeler,
nelerin meydana geliőini ya da neden ve sonuçlarının açıklanması,
fikir ya da ilkenin örnekleri,
nitel dayanan ifadeler,
neler hakkında tahminler,
nisal hesaplar veya uygulanan bir iőlemden elde edilen diğer sonuçlar,
neler hakkında değerlendirme ifadeleridir.*

3. *Doğru-yanlış testleri ile eğitimde kullanılan bazı ölçme araçlarının kıyasla daha çok soru sorulabilmesi olanaklıdır.*
4. *Oldukça kolay ve tamamen objektif olarak puanlanabilir.*
5. *Eğitimin hemen her basamağında kullanılabilir.*
6. *Doğru yanlış testlerinin yanıtlanması için öğrencileri verilen test yönergesi oldukça kısa ve basittir.*

DOĞRU-YANLIŞ TESTLERİNİN DEZAVANTAJLARI

Bu testlerde Şansla doğru yanıtın bulunmasından doğan hata diğer testlere oranla daha yüksektir ve doğru-yanlış testleri eğitimde kullanılan testler arasında Şans başarısı en yüksek olan testtir. Bu neden doğru-yanlış testlerinin güvenirliğini ve geğerliğini sınırlar.

Doğru-yanlış maddelerinden oluşan bir testte, maddeler dikkatle hazırlanmadığında önemsiz ayrıntıların, bilginin küçük bir parçasının ya da ezbere dayalı zihinsel iŐlevlerin lçlmesine yönelik maddelerin kullanılması eğilimi yüksektir. Doğru-yanlış testlerine yapılan en önemli eleŐtirilerden birisi karmaşık becerilerin yeterince bu maddeler ile lçlememesidir (Tekin, 1993).

Doğru-yanlış testleri öğrenme eksikliklerinin belirlenmesi ve öğretimin değerlendirilmesi amacı ile kullanılan izleme testleri için uygun değildir.

F- SÖZLÜ SINAVLAR

Sözlü sınavlara sözlü yoklamalar da denir. Belki de bilinen en eski sınav türüdür. Sözlü sınavlar, genellikle, yanıtlayıcıların yanıtlarını düşünüp organize ederek, sözlü olarak sunduğu; soruların ise sözlü, yazılı veya sözlü karışık olarak sorulduğu sınav türleridir (Tan ve Erdoğan, 2004).

Bazen öğrenciler yanıtlarını tahtaya yazabilirler. Bu tür cevaplamalar problem çözmeye yöneliktir. Öğrenciler problemlerin çözümlerini tahtaya yazmakla beraber, çözümlerle ilgili yorum ve açıklamalarını sözlü olarak ifade ederler.

Eğitim sürecinde öğrenciye kazandırılması gereken bazı davranışlar sözlü yoklama sayesinde kazandırılır. Bunların başında anadil ve yabancı dil konuşma gücü gelir. Yani kelimeleri doğru telaffuz ederek ve cümle içinde kurallara uygun şekilde yerine koyarak, gereken hızda ve akıcılıkta, mantıksal, etkili konuşma gücü ancak sözlü yoklamalar ile ölçülebilir.

SÖZLÜ YOKLAMALARIN ÖZELLİKLERİ

Yeterince düşünme yeteneği gerektiren derslerde sözlü yoklamadan başka teknik kullanmak zordur.

Derinleştirilmesi uzun zaman isteyen bir yoklamadır.

Her öğrenciye farklı sorular sorulması gerekmektedir.

Belirli durumlarda öğrenciye tanınan düşünme süresi bakımından da adaletsizlikler ortaya çıkmaktadır.

Her öğrenci üzerinde yeterince düşünme imkanını sınırlandırması da sözlü yoklamanın bir başka aksak yönüdür.

Sözlü yoklama öğrencinin vereceği cevabı tasarlama, düzenleme, değiştirme imkanını da sınırlar.

Sözlü sınavlarda öğrencinin verdiği cevabı derinleştirme, zenginleştirme imkanı da vardır.

Öğretmen ile öğrencinin yüz yüze olmasından dolayı, öğrencinin alacağı puana, verdiği cevabın içeriğinin dışında, başka faktörlerin de karışmasına yol açabilir.

Sözlü sınav sırasında sınavdaki öğrenciler dışında kalan sınıftaki diğer öğrenciler, büyük ölçüde etkisiz kalabilir.

Sözlü yoklamaların hazırlanması, diğer tekniklere kıyasla daha kolaydır ve kısa zaman alır.

Yanılama objektifliği en düşük tekniktir.

Sözlü Sınavların Hazırlanması

1. Öncelikle bir sınav planı yapılmalıdır. Bu sınav planında, sınavın amacının ve yoklanmak istenen davranışlarının belirlenmesi işlemleri yerine getirilmelidir (Tekin, 1994).
2. Tüm konuları kapsayacak sayıda soru hazırlanmalı, tüm konulardan yeterli sayıda soru hazırlanıp hazırlanmadığı belirtke tablosu kullanılarak kontrol edilmelidir.
3. Her bir soru ile ilgili puanlama cetveli ve yanıt anahtarı önceden hazırlanmalıdır. Yanıt anahtarında puan verilebilecek tüm olası yanıtlara yer verilmelidir (Özçelik, 1992; Turgut, 1995; Tekin, 1994).
4. Öğrencilerin, soruların sorulması, yanıtların verilmesi ve puanlamanın yapılması sürecinde uymak zorunda olduğu kurallar önceden açıklanmalıdır (Baykul ve diğerleri, 2001).
5. Sınıftaki öğrenci sayısı çoksa ve sınavın amacı dili uygun kullanma/ etkili konuşma, iletişim becerileri vb. gibi değişkenlerin ölçülmesi değil ise uzun yanıt sorular yerine kısa yanıtli sorular hazırlanmalıdır (Tekin, 1994).

Sözlü Sınavların Kullanıldığı Alanlar

Sözlü sınavlar, sakıncaları ve niteliklerinin düşüklüğüne rağmen belli alanlarda kullanılması zorunlu olan ölçme araçlarıdır.

a) ***Okul öncesi ve ilköğretimin ilk yıllarında:*** Özellikle ilköğretimin ilk üç sınıfında sınavların sözlü olarak yapılması önerilmektedir. Ancak bu sözlüler öğrencilerde sohbet edildiği duygusu yaratacak biçimde yapılmalıdır. (Beydoğan, 1999; Tan ve Erdoğan, 2004).

b) ***Anadili doğru kullanma, konuşma becerileri ve sözlü anlatım gücü gibi becerilerin ölçülmesi.***

c) ***İletişim becerilerinin ölçülmesi ve geliştirilmesi:*** İster beden dilini ister sözel dili kullanarak olsun bireylerin iletişim becerilerini geliştirmek ve ölçmek eğitim sisteminin önemli hedefleri arasındadır.

d) ***Yabancı dil konuşma becerisini belirleme***

Bu alanlar dışında müzik becerilerinin ölçülmesinde de sözlü sınavların kullanılacağı belirtilmektedir (Baykul ve diğerleri, 2001).

Sözlü Sınavların Uygulanmasında Dikkat Edilecek Noktalar

1. Sorular sınavdan önce hazırlanmalıdır.
2. Sorular hazırlanırken puan anahtarı da yapılmalıdır.
3. Sözlü sınav başlamadan sınavla ilgili önemli noktalar öğrenciye duyurulmalıdır.
4. Öğrencinin soruyu cevaplandırması sırasında akla gelebilecek yan sorular öğrencinin cevabı bittikten sonra sorulur.
5. Öğretmen, öğrencinin cevaplarını kısa notlar olarak izlemelidir.
6. Öğrencinin dış görünüşü, konuşma güzelliği ya da diğer ölçülme amaçlanmayan etkileri puana yansıtılmamalıdır.
7. Sınavdan hemen önce veya sorular cevaplanırken öğrenciyi yanıltacak heyecanının arttıracak, moralini bozacak sözlü ya da başka türlü etkiler bulunmamalıdır.

uzun cevaplı sorulara fazla yer vermeyerek daha çok sayıda soru sorma imkanı oluşturulmalıdır.

Soruyu öğrenciye sorduktan sonra yeteri kadar düşünme ve her öğrenciye aşağı yukarı eşit uzunlukta cevaplandırma zamanı tanınmalıdır.

Sözlü sınavlar bir veya birkaç derste uygulanmamalı tüm öğretim dönemi boyunca yapılmalıdır (Turgut, 1995; Tekin, 1994).

Kısa yanıtli sorulardan yararlanarak hem kapsam geçerliğini, hem de puanlama güvenilirliğini yükseltmek gerekir.

Sınava alınacak çok sayıda öğrenci var ise ya sözlü sınav uygulanmamalıdır (Özçelik, 1992; Turgut, 1995; Tekin, 1994)

Eğer öğrencilerin çabuk ve mantıklı düşünebilme, düşünce ve duygularını etkilice anlatabilme gücü ölçülmemişse uzun yanıt gerektiren sorular kullanılmalıdır.

Her sınav türünde olduğu gibi soruların açık ve anlaşılır olması sözlü sınavlar için de önemli koşullardan birisidir.

Öğrencilere verilen puanların karşılaştırılabilirliğini artırmak için her öğrenciye güçlük düzeyleri eşit ya da yakın sorular sormalı (Turgut, 1995; Tekin, 1994).

SÖZLÜ SINAVLARIN PUANLAMASI

Sınavdan önce tüm sorularla ilgili bir yanıt anahtarı ve puanlama cetviri hazırlanmalıdır. Böylelikle hem nesnel puanlama sağlanacağından ölçme sonuçlarının güvenilirliği, hem de puanlara başka değişkenlerin etkisi ile karışıklıklar azalacağından geçerliği artacaktır.

Özellikler uygunsa birden fazla puanlayıcı kullanmak puanlama güvenilirliğini artırır. Puanlayıcıların farklı yönlerde yapacakları hataların birbirini sıfırlayacağı düşünülmektedir. Böylelikle, jüri ortalaması veya toplamı öğrencileri değerlendirmede kullanılabilir.

Sözlü sınavı genel izlenimle puanlamadan başka seçenek yok ise, başlangıçta değişkenlerden etkilenmeden puanlama yapmaya çalışılmalıdır. Ayrıca, olanaklı ise öğrenci yanıtlarını en azından ana hatları ile kaydederek daha sonra yeniden gözden geçirmeye çalışılmalıdır. Bu gözden geçirme sırasında yapılan puanlama da yeniden gözden geçirilebilir.

Örn: Sözlü Sınav Puanlama Cetveli

Ölçütler

Kazanılan Puanlar

Yeterli(3) Kısmen Yeterli(2) Yeterli(1)

Ornuyu dikkatle dinleme becerileri

Ornuyu anlamak için gösterilen çaba

Ornunun sınırlarını veya kapsamını kavrayabilme

Ornuya verilen yanıtın doğruluk derecesi veya uygunluğu

Verilen yanıtın kısalık ve etkililiği

Antıksal hata yapmaktan kaçınma gayreti

Kavramları doğru ve yerinde kullanma düzeyi

İletişim becerilerinden faydalanma

Yüz ifadesini ve beden dilini doğru kullanma

Sözlü Anlatım Ölçeği

KATEGORİLER

en dili

iletişimi

i Konuşma

manı Etkili Kullanma

gı /heyecan

Kontrolü

Sözlü Sınavların Avantajları

Sözlü sınavlarla, işe veya duruma uygun görünmeyi sağlama, iletişim becerisi, dili sözlü olarak kullanma yeteneği, ikna edici ve etkili konuşma gibi becerileri en iyi ölçerler. Soruların hazırlanması diğer sınavlara göre daha kolaydır ve daha az zaman alır.

Sözlü sınavlarda, yanıtlayıcının yanıtında belirsiz kalan noktaların değiştirilmesiyle bilginin derinlemesine ve genişlemesine ölçülmesi mümkündür.

Soruların hazırlanması diğer sınavlara göre daha kolaydır ve daha az zaman alır.

Sözlü sınavlarda yanıtlayıcılar yanıtları düşünüp, organize ederek sunma zorunda olduklarından şansa doğru yanıt verme ve puan alma olasılığı düşüktür. Yanıtın başarısının olmaması sözlü sınavların geçerliği artıran bir etkidir.

Sözlü sınavlarda, yazılı sınav türlerinde görülen öğrencilerin şişirme yanıtları, soruyu başka yana çekmeleri gibi davranışların önüne geçilebilir. Bunlar yazılı sınavlar olarak kopya çekme davranışlarının ortaya çıkması da birçok sınav türüne göre daha kolay önlenir.

Sözlü Sınavların Dezavantajları

• Sorunun ancak bir yanıtlayıcıya sorulması; yanıt yanlış da olsa başka yanıtlayıcıya sorulamaması kullanışlılığı düşürür.

• Soru sayısında soru sorulması güvenilirliği ve geçerliği düşürür.

• Soru anlamına güvenirliliği genelde düşüktür.

• Soru çözüldüğü durumlarda da konuşma diline hâkimiyet, sözlü anlatım gücü gibi değişkenler ölçülecek değişkene karışarak geçerliği düşürmektedir.

• Yanıtlayıcıya fazla zaman verilmemesi geçerliği düşüren bir başka etkidir.

• Soruyu soranla yanıtlayıcının etkileşim içinde olması puanlama güvenilirliğini ve puanlama davranışları etkileyerek geçerliği düşürebilir.

• Yabancıca-yabancıca-sıkılma-korku gibi etmenlerle soruyu soranın ses tonu-jest ve mimikleri yanıtlayıcıya karşı takındığı tavrın da geçerliği düşürmesi söz konusudur (Aydın, 2007).

YNAKLAR

- Atılğan, H., Kan, A., Doğan, N. (2007) Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Anı Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.
- Baykul, Y. (2000) *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: klasik test teorisi ve uygulaması*. ÖSYM Yayınları, Ankara.
- Baykul, Y., Gelbal, S. ve Kelecioğlu, H. (2001) *Anadolu Öğretmen Liseleri İçin Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, MEB Yayınevi, Ankara.
- Beydoğan, H. O. (1998) *Okullarda Ölçme ve Değerlendirme*, Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Erzurum.
- Döncü, H. (1999) *Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme*, Yaysan A. Ş., Ankara.
- Dzçelik, D.A. (1989) *Test Hazırlama Kılavuzu*, 2. baskı, ÖSYM. Yayınları, Ankara.
- Dzçelik, D.A. (1992) *Eğitimde Ölçme ve değerlendirme*, 2. baskı, ÖSYM. Yayınları, Ankara.
- Dzgüven, İ.E. (1998) *Psikolojik Testler*, PDREM, Ankara.
- han, Ş. ve Erdoğan A. (2004) *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*, PEGEMA Yayıncılık, Ankara.
- Tekin, H. (1994) *Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme*, Yargı Yayınları, Ankara.
- Turgut, F. (1995). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları 10*. Baskı, Nüve Matbaası, Ankara.
- Yıldırım, C. (1999) *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, ÖSYM Yayınları.

RECEP TAYYİP
ERDOĞAN
ÜNİVERSİTESİ